

KERTINĖ PARAŠTĖ

Simbolių mirtis ir prisikėlimas

Pergalėje praėjusį lapkritį išspausdintoje poemoje „Revoliucijos patulius“ Juozas Macevičius rašo, kad Lietuvoje ir visoje žemėje tebeaidi „Sunkūs/Revoliucijos patulio žingsniai“. Anot poeto, kiekvieną kambarį gali jeiti „trys matrosai/trys pavargę vyrai“ ir „Revoliucijos vardu/Pasakyti tau, kad tu mirei“. O „Revoliucijos“ barikados tebeina per žemę ir tebėra „žmonija padalijusios perpus“.

Ši Macevičiaus poema retas paukštis dabartinėje lietuvių poezijoje, kurios dėmesys sutelktas į labai skirtingus dalykus. Poetas stengiasi iliustruoti bolševikinės revoliucijos mitą ir atgaivinti jo simbolius. Trys mauzeriais ginkluoti matrosai priklauso tai pačiai simbolių visatai kaip ir Aleksandro Bloko „Dvilyka“, Budiono Raudonoji kavalerija („Pirmyn į Varšuvą!“), Žiemės rūmų šturmas arba Lietuvoje „keturi komunarai“ ar Marija Melnikaitė. Poema su tokiomis giliomis šaknimis turėtų sukelti idėjinį ir emocinį vėją. Kodėl ji bemaž išsisklaidė „kaip dūmas“, nepalikusi gilesnio pėdsako?

Taip, kodėl ši poema padvelkia muziejumi, kuriame dūla revoliucijos laikotarpio plakatai? Ar todėl, kad tie „trys matrosai“, patuliuojantys 1917-1918 metais, gal 1921-aisiais žuvo Kronštate, kovodami už „tarybas be bolševikų“? Ar kad jie gal savo mauzeriais šaudė nekaltuosius ir „buržujais“ paženklintuosius...

Lietuviams ir kitoms Vidurio-Rytų Europos tautoms Macevičiaus „trys matrosai“ ir jiems giminingi simboliai jau seniai paskendo su bolševikinės utopijos laivu. Jūs nustelbė daug galinusių simbolių. Utopijos iliuzijos suledėjo Sibiro kankinės Onos Beleckienės 1988 m. rugpjūčio 6 d. *Literatūroje ir mene* aprašytoje šiaurėje, kur „kalnų kalnai baltavo griaučiu, ant kurių dar plevesavo drabužių skiautės, vėjų blaškomos, mėtėsi žmonių rankos, kojos, žvėrių išstampytos“. Daug garsiau už „trijų matrosų“ žingsnius aidi kitos Sibiro kankinės, Dalios Grinkevičiūtės kaltas ir kirvis, jai Kaune laužiant grindų betoną, kur ji nelegaliai palaidos iš šiaurės nelegaliai grįžusią motiną.

Po 1940-tų metų buvo mėginta pakeisti ne tik Lietuvių istori-

Nugriautos Laisvės statulos Kaune skulptūra (Juozo Zikaro), dabar laikoma skulptūrų ir vitražų muziejumi paverstoje Igulos bažnyčioje. Nuotrauka Algimanto Kežio

ją, mitus ir simbolius, bet ir patį jos veidą. Prievartinė kolektyvizacija, melioracija, beatodairiška industrializacija sukūrė „socialistinių gamtovaizdį“. Nugriauta Laisvės statula Kaune, susprogdintas Trijų Kryžių paminklas Vilniuje. Kaip milžino dantimis, visa šalis buvo nusėta gigantškais paminklais konclagerių pradininkams, Lietuvos okupacijos vykdytojams, imperijos kariaunai ir karvedžiams. Lietuviams buvo įbruktas LTSR himnas, uždrausta trispalvė.

Naujoji simbolių sistema buvo kuriama ir plečiama ateinančiam tūkstančiui metų. Kaip greitai ji skeldėja ir traukiasi praėjusi! Vos tikta buvo atleisti baimės ir prievartos varžtai, dešimtys tūkstančių lietuvių užtvindė Gedimino aikštę ir Vingio parką, minios, kaip pievos, sužydėjo trispalvėmis, pasipuošė Gedimino stulpais. Niekam, išskyrus partijos vadovus, neatėjo į galvą kelti LTSR vėliavos – jau mirusio simbolio. Panašiai atsitiko ir su vadi-

Kiek yra kalti pralaimėję istorijoj?

Vytauto Petkevičiaus romano „Paskutinis atgailos amžius“ pirmoji dalis

PETRAS MELNIKAS

Vytautas Petkevičius, žinomas savo kontroversiniu romanu *Apie duoną, meilę ir šautuvą* (1967), parašė naują, storą ir plačią užsimotą romaną *Paskutinis atgailos amžius*, lyg norėdamas parodyti lietuvių tautos kelią ir klaidas kai kuriuose istorijos tarpiniuose bei kaip dažnai už tas klaidas teko kentėti ir atgailauti. Pradžia scena iš Vytauto Didžiojo priešmirtinių dienų, peršoka į 1863 m. sukilimo pralaimėjimą, ir pajvairina Nepriklausomos Lietuvos kairiųjų darbininkų gyvenimu Šančiuose – iki 1939 m. karo.

Romanas prasideda Vytauto priešmirtinomis dienomis. Negavus Lietuvos karaliaus karūnos, Vytautui Trakuose dar prikaišioja Krivis. Klausia, kas ta Lietuva? „Gražiai išmokei vyrus kariauti (...) bet nuskriaudei tautos jaimimą, tautos kalbą, papročius ir jos dievus“ (p. 28). Ir tai lyg visos knygos leitmotyvas: jei Vytautas būtų rūpinęsis tautos kultūra, kalba ir valstybinio suceptavimu, kaip tikis tautos, gal nereikėtų atgailauti?

Nuo to lyg išvedama, kad pralaimėjimas 1863 m. sukilimas, kuriam vadovavo kilmingieji, romane – pasipūtė kaip ežiai. Kažkodėl neminimi kun. Antanas Mackevičius ir kiti vada. Romane dominuoja Jokūbas ir Antanas Kriuglos su Skirickio ulonais iš Lenkijos. Jie pralaimi sukilimą ir ištremiami prie Uralų, o kai kurie vada išnūšauja... Jokūbo mylimos Danutės motina Teklė išteka už okupantų žandarų ir Dana per gubernatorių gauna leidimą pasiekti Jokūbą katorgoje. Ji ten už jo išteka. Katorgininkai nužudo prižiūrėtoją Kapalovą. Butyrinas veda ten sukilimą, bet pagautas nusizudo, padedamas Jokūbo. Dana miršta pagimdžiusi kūdikį, o Antanas pabėga į vakietiją iš katorgos. Tai tiek apie sukilimą.

Jokūbas yra ryškus charakteris. „Jis garbingai išskentė

baisų sukilimo pralaimėjimą, pažeminimą nelaisvėje, tėvynės praradimą, nes jautėsi kaltas prieš žmones ir jų papročius, jautėsi nevykusiai pasipriešinęs žiauriam carizmo bukmui ir iškaršusiam savųjų konformizmui“. Romane daug jo nuotykių, bet ir daug patriotinių ir šiaip minčių, pakeliančių sudėtingo romano vertę.

Lietuvius kunigas katorgoj apie Jokūbą sako: „Už tave melstis reikia, nes Dievas tokius ne dažniau kaip sykį per kelis šimtus metų žemėn paleidžia“. Jokūbas mąsto, kad jau per 1831 m. sukilimą lietuvių kalba buvo laikoma chlopų kalba. Lietuvai reikėjo tik vieno šventojo, kokio nors naujo Jokūbą Jasinskio ar Joanos Arkietės, kurių protas ir pasišventimas pereinų į kiekvieno patrioto širdį.

Vieni mes moskovitų jau nebeįveiksime, jam kalbėjo kunigas katorgoje. Protas, tėve, – Jokūbas atsakė. Menai ir mokslas, ištvėrmė, lygybė ir vėl protas įveiks. Sukilimas buvo ne sukilimas, bet nusikaltimas. Tautai, praradus laisvę, praranda pusę savo sąžinės, talento ir proto. Negalima išlaisvinti tautos, jeigu ji pati tos nešamos laisvės netrokšta.

Sukilėlių pulkininkas tauškė, kad Varšuvoj sukilėlių per šimtą tūkstančių. Tiek bus ir Lietuvoj. Sumušus priešą, tučiuojau bus sušauktas didysis seimas ir išrinktas naujas karalius. Tačiau Skirickio atsisaukimas į lietuvius buvo toks: „Broliai lietuviai, kai tik jūs paliksit tikrais lenkais, tapsite valnais žmonėmis, turėsite teisingas provas ir daug veitų lenkiškų mokyklų...“ (p. 132). Jokūbas j tai atsako: „Pavertė mus beteisė kolonijai, dėl šleikškos netvarkos neverta žudyti žmonių“ (p. 137). Lietuvius kalvis sako jam: „Lenkai nugyveno

negiedojo ir negieda „iš širdies“, ir kad jį giedoti šiais, tautinės sąmonės atgimimo laikais, būtų groteskiška. Taip dar vienas sintetiškasis simbolis dingsta be pėdsako.

Pradedama keistis ir sudarkytas Lietuvos veidas. Su koku užsidegimu diskutuojami planai statyti paminklą „stalinizmo“ (ar, tiksliau kalbant, bolševizmo) aukoms, vyksta spontaniškos rinklios Vytauto, Gedimino, Valančiaus, Dariaus ir Girėno bei kitiems paminklams. Svetimieji paminklai tebestovi – negyvi granito, marmuro luitai, mirusių simbolių antkapiai – bet „socialistinis gamtovaizdis“ pamažu keičiasi.

Svarbiuosius istorijos posūkius ženklina atgyvenusių mitų ir simbolių sistemų išblėsimas. Panašų posūkių šiandien pergyvena ir Lietuva, pradedanti nusikratyti importuotais ir tautai nereikšmingais simboliais.

A. Landsbergis

Vytauto Didžiojo skulptūra Trakų pilyje.

Nuotrauka Algimanto Kežio

Rugsėjo aštuntoji – Tautos šventė buvo įvesta 1930 metais, Nepriklausomai Lietuvai minint 500 metų sukaktį nuo Vytauto Didžiojo mirties. Jai parinkta toji data, kurią 1430 metais Vytautas buvo paskyręs savo vainikavimuisi Lietuvos karaliumi Vilniuje. Nežiūrint su ja susijusio istorinės nesėkmės atspalvio, šventės tikslas, pagal istoriką Zenoną Ivinskį, buvo prisiminti Vytautą Didįjį ir apskritai Didžiąją Lietuvos Kunigaikštiją, šešis amžius išlaikiusią savo valstybingumą (LE, t. XXVI, pp. 91-92). Prieš trejus metus, krepdamas žvilgsnį į mūsų dabartį, Viktoras Nakas šiuose puslapiuose siūlė Tautos šventei skirti ir kitą reikšmę – mūsų tautos gyvybinės jėgos šventimą, jos išlikimo ir jos kultūrinio klestėjimo per šimtmečius svetimųjų priespaudos įvertinimą (žr. „Draugas“, 1985.IX.21). Atrodytu, kad Rugsėjo aštuntoji yra vienas iš tų nenustatytųjų, bet kaip tik todėl taplių ir vaisingų simbolių mūsų tautinėse apeigose, kuris skatina mus vis iš naujo susitikti ir svėrti mūsų istorinį likimą. Tai ir daro šiame numeryje aptariamas Vytauto Petkevičiaus naujasis romanas, sąžinės kalinio Gintauto Iešmanto poezijos iškarpa ir kiti dabartinės lentingos mūsų tautos istorinės padėties komentarai.

kraštą (...). Čia gimiau ir visą gyvenimą sulenkėjusio pono už gimtąją kalbą buvau bydla, gyvuli vadinamas“ (p. 137).

Sukilimas, Jokūbui atrodė, nebuvo reikalingas. Mat, pralaimėjus, lenkų pulkininkas Skirickis tik padėjo lietuviams ir lenkai grįžta į savo Mozūrus (p. 284). Taip sakant, sprunka, seniau kvietė už vieną tautą kovot, bet tik už lenkišką. Jokūbas ste-

bėjosi, kaip gali žemė laikyti tokius niekam tikusius ir savo laisvės nesugebančius apginti žmones (p. 163). Jis po pralaimėjimo, siunčiamas į katorgą, isirabo lietuviu, nors su lenkų belaisviais įsakyta elgtis mandagiai. Sunki istorijos man užduota pareiga būti mažam, galvoja jis (p. 164).

Bausti reikia mus, bajorus, išgamas, pretenduojančius į tautos

elitą ir palikusius tą tautą be kalbos, be rašto ir be kultūros – kaip Krivis romano pradžioj prikaišioja bajoras Jokūbas (p. 180). Jei rusai katorgoje laiko alkanus ir beteisus, tai ačiū Dievui, kad dar nemuša, o jeigu daužo (...), tai ačiū Dievui, kad nešauda, galvoja Jokūbas (p. 181).

Pralaimėjus sukilimą, Jokūbui atrodė, kad jis buvo labiau panašus į rusų ir lenkų grobikų pjautynes už teisę plėsti silpnesnius (lietuvius), negu į laisvės karą (p. 199). Ulonai plėšė ir degino be reikalo, ką tik norėjo, ir kovėsi tarp savęs dvikovose. Kur prasideda ir kur pasibaigia ta prakeikimo riba, galvojo, kai pirmą kartą susitiko ir nieko pikta lietuvių kitam nepadare žmonės tampa mirtinai priešais? „Aprengia įvairiomis uniformomis ir verčia vienas kitą žudyti“ (p. 24). Tikta mintis, tik žodis, tik abejonė dėl savo ir kitų teismo mus išmokys mąstyti (p. 241).

Autorius iškelia, kad lietuvių kalba ne baudžiauninkų kalba, nors bajorai šneka lenkiškai ar prancūziškai. Teklė prisimena, kaip klausė miršančio savo tėvo: o kaip baudžiauninkai šneka Lenkijoje? Turbūt lietuviškai? Ne, atsakė tėvas, ir baudžiauninkai, ir bajorai tenai kalba lenkiškai. Seniai nebėra jokios Lietuvos ir Lenkijos sąjungos: lenkai pavėgė mus ir dabar nori nutautinti. Štai, ką aš supratau, sakė tėvas, šitame kare (sename sukilime) ir ko nenorėjo suprasti Tadas Kosciūška.

Po pralaimėto sukilimo našlė Teklė tēškė vyro portretą, šaukdama „Galvijai! Fanfaronai! Sukurėtė, sujaukė žmonių gyvenimą, pridarėte kirbines našlių, o patys išsišaudėte ir sugulėte į kapus“ (p. 264).

Dar sugrįšime vėliau prie Jokūbo kitų minčių. Mat romano kompozicija yra supinta, veikėjai yra vienos Kriuglų giminės ir visi daug kalba įvairiomis temomis, patenka į šimtus nuotykių ar istorinių atsitiktinumų, kurie varo intriga, kaip istoriniame filme. Čia daug gudriai išgalvotų situacijų; tai lyg nuotykių romanas su apmąstymais, kurie daug kur dominuoja nuotykius. Kiekvie-

(Nukelta į 2 psl.)

Šiame numeryje:

Simboliai tautos gyvenime • Vytauto Petkevičiaus „Paskutinis atgailos amžius“ • Lietuvos okupavimo tema spaudoje • Lietuviškos juostos • Gintauto Iešmanto eilėraščiai • Čekų rašytojas apie Gorbačiovo reformas • Naujos knygos • Chicagos teatruose

Tiltas į šiandieninę Trakų pilį.

Nuotrauka Algimanto Kežio

Kiek yra kalti pralaimėje istorijoje?

(Atkelta iš 1 psl.)

nas savaip nori gero kraštui, pvz., nuverčiant carą, bet atėjus 20-tajam šimtmečiui, kai kurie tampa kairiaisiais, tada nusivilia Stalinu, kurį dievino.

Knygoje įpinti šančiskiai Vincas Kriugla, metalo darbininkas, ir jo brolis Kazys, mūrininkas, tarnavę caro kariuomenėje, 1914 m. kovoje Mozūrų pralaimėjime. Ten ypač Vincas per poručiką tampa bolševiku. Abu pasižymi Kauno apsupime, bet ten pasilieka prie vokiečių. O prasidėjus 1917 m. revoliucijai, abu nukrausto į Rusiją per fronto linijas. Po to, iš Maskvos į laisvą Lietuvą perveža partinę kasą ir perduoda ją pagrindžiui. Kazys gyvena su Petre ir Kleopu Šančiuose, o Vincas be vedybų su Stase. Pastarasis sėdi dažnai kalėjime, rengia streikus, yra tardomas, įtariamas pačių komunistų, kai Maskvoje Stalinas šauda jo draugus.

Kleopas, vedęs žydė Klaipėdoje, bėga į Kauną po Hitlerio „Anschluss'o“. Stasė meilužė Motiejų aplieja vitrioliu, nes tas sekė Vincą. 1939 metais kilus karui, Kleopas kariuomenėje prie sienos priima pasiduodančius lenkus ir jų ginklus. Ir šiose scenose daug ideologinių ginčų, minčių ir atsidūsimų.

Visą kraštą murkia ir verkt neduoda, galvoja Kazys. Tai išsirinko mūsų prabochiai žemės lopą, tai davė Dievas kaimynus (p. 175).

Štai Petrė klausia kunigo po išpažinties:

— O atgaila, tėveli?
— Dar prisitgailausi (...) — kunigas ėmė melstis: — Viešpatie, bent duok suprasti žmonėms, už ką baudi? Jau kelinti metai visas kraštas (...) tik atgailauja” (p. 212). — Iš šių žodžių lyg paimitas ir knygos pavadinimas.

Kazys prie Mozūrų nesupranta ir nenori išrašyti į bolševikus, kaip Vincas. „— Nejaugi mudu dabar turim prieš vokiečių pakelti rankas (...). Tu atsuksi nugara, eini caro verst, o jie — iš paskos” (p. 344).

Kazys Vincui vėl sako:
— Tai ne mūsų karas. Ma juos perkūnai ir rusus, ir vokiečius! Ko jie čia lenda? Todėl, kad kolonijū jiems per maža. Juk pats moker: jei bolševikai laimės, kiekviena tauta galės laisvai gyventi. Tai kam mums vilkinti tą carą pralaimėjimą? (...).
— Už įsakymo neįvykdymą vyresnybė mus sausudys” (p. 540). — Tuo parodoma prieš carą veikiančių karių dilema.

O kitoj vietoj parodomas Vincas, leikiantis į Rusiją 1917 metais, žiaurumas, kai sako:

— Kas eis su mumis, tą priklausime, o kas priešinsis... (...)
— Tuos mes šaudysim? — klausia Kazys.
— Žinoma (...)
— O jeigu tai, kas gera rusui, čia [Lietuvoj] bus bloga? O jeigu mums netiks tokia revoliucija...“

Vincas tiki, kad komunikacija galima pastatyti ir su krikščioniškomis, ir su Konfucijaus idėjomis, kadangi viskas pareina ne nuo idėjos, o nuo pačių žmonių (p. 280). Kazys galvoja kitaip: bolševikai per daug į kairę pasiduoda. Socializmas tokioje vargo ir idiotizmo šalyje (Rusijoje) neįmanomas; kol mes savo muziko nepervirsim — buržuazinės demokratijos katilė, gero nebūs (p. 326). Jeigu tik taviškiai (partiniai) — geri žmonės, tai velniam tu j tą revoliucinę košę velies? Tai ką, laimėjęs tiktai gerus per jėgą gerinsi, o visus kitus — už borto?

Konformistas! — tyčiojasi iš jo Vincas (p. 293). Senis jiem abiem sako: Tai ubagų filosofija (...). Kai elgeta pasidaro ponu, jis daugiau apie nieką negalvoja, tik apie prašmatnius skudurus ir skanų ėdalą (p. 295). Net milijonierius

Rašytojas Vytautas Petkevičius, „Paskutinio atgailos amžiaus“ autorius, Lietuvos Persitvarkymo sąjūdžio iniciatyvinės grupės narys. Liepos 9 dienos susibūrimo Vingio parke, Vilniuje, jis buvo vienas iš pagrindinių kalbėtojų.

kun. Juozas Vailokaitis Vinco streikinukuose rado, kad kiekvienam iš jų bresta diktatorių ar karaliukus, ir įtare, kad už jų nugarų stovi galybė, turbūt Maskva (p. 125).

Prieš galą daug ko atsitinka. Kairiuosius atšaukia į Maskvą ir ten į kalėjimus sodina, kitus čia smerkia, trečius saugumas areštuoja. Komunistai slapstė savo literatūrą, naudodamiesi miesto elektros tinklo transformatoriais. Vincas nežino, ar jis išmestas iš partijos. Gal tai farsas, kaip atrodo saugumui, kuris prasė jo padaryt raktą seifui ir dabar raktus transformatoriams.

Vokiečiai reikalauja Klaipėdos, nori Danzigo koridorius ir grasiną karu. Rusai su vokiečiais dalijasi mažais kraštais ir visiems apmaudu, kad jie pasidalijo nei vieniems, nei kitiems nepriklausančius laisvus kraštus.

Stasė po to, kai apliejo Motiejų vitrioliu, sėdi kalėjime, apleista vyro Vinco. Ji galvoje turėti vaikų, o jos vyrelis kalbėjo tik: Vakarai — Rytai, Stalinas — Čemberlenas, socializmas — kapitalizmas, demokratija — fašizmas. Dėl to ji ir buvo jam neištikima su Motiejum, kuris apakęs ją lanko; kartais lanko ir Vincas.

Kilus karui 1939 metais, Kleopas Lietuvos kariuomenėje prie demarkacijos linijos priima vokiečių sumuštų lenkų karių ir jų ginklus, sakdamas karininkui, kuris kaip prisiminimą deda į dėžutę apleidžiamos savo žemės grumstą: „— I tujai, i tam žiemia litvėska“, — primindamas jam Vilniaus krašto užgrobimą (p. 641). Abipus demarkacijos linijos ta pati lietuviška žemė...

Stebėtina, kad kairysis darbininkas Vincas ir brolis Kazys neužmiršta savo bajoriškos praeities (kilmes iš 1863 m. sukilimo dalyvio Jokūbo) ir turi tam įrodyti net dokumentus, kuriuos saugo: „Tai mūsų praeitis. Gera ji ar bloga, tačiau mūsų. Jos negalima pakeisti, todėl ir nereikia gėdintis” (p. 74). Ji vėrauja romane.

Štai lietuvis kunigas katgorgoje sako Jokūbui: „Mūsų per maža, šitiek amžių grumdami, mes išsekom. Vytauto karalystė jau niekada nebesugrįš” (p. 411). Jis siūlo broliautis su visais caro prispaustaisiais: lenkais, totoriais,

keliat” (p. 411). Jokūbas Kriugla yra patriotas, organizatorius, net genijus romano sąraangoje, palyginus su Vincu ir Kaziu, bolševikais.

Jokūbas vokiečiui inžinieriui sako, kad tik kūrbyboje nėra nei didelių, nei mažų tautų. Rusijoje šitaip žiauriai elgiamasi su nugalėtais žmonėmis. Bet ką daryti pavergtai tautai, kurios beveik visa šviesuomenė sulenkėjo arba pasidavė carui? Ji turi atgimti. Leiskit mums išsiuginti bent tris mūsų lietuvių šviesuomenės kartas, ir mes vėl, kaip kažkada, būsime neįkandami. — Jūs romantikai, sako vokiečiai, maža salelė, skalaujama dviejų didžiulių tautų, slavų ir germanų okeano: Jūsų kraštutinė idėja tampa priešingybe ar jos parodija. Atokvėpis priešams (p. 463).

Jokūbas tiki, kad Vytautas tik-tai karais ir darbu bandė prikelti Lietuvą, nes jo atneštas tikėjimas lietuviams buvo svetimas, todėl ir visos jo pergalės atiteko svetimiesiems, net kardo dėl Lietuvos neišitraukusiems. Jis Lietuvai paliko tik istoriją — mokslą apie praeitį. Kas jungs į krūvą? (p. 499). Kalbos ir žemės lopo per maža. Tik darbas jungs, be pavergtu ir išnaudojamų (tai lyg socialistinė mintis). Žmonijos liga yra pats žmogus, o ne jo sukurtos idėjos. Ne idėja prieš idėją kariuomenė, bet žmogus prieš žmogų, primesdamas savo mintis, idėjas, nepakantumą kito minčiai ir norą viešpatauti (p. 502).

Jokūbas kartais kalba ar mąsto apie Rusiją, lyg apie dar tik

būsimus sovietinius laikus, kai neleidžiama turėti savo įsitikinimų (p. 182). Kartais atrodo, kad autorius kalba apie būsimus diktatorius: jei kada nors žmogus apskirės savo tikėjimu, negalėdamas garbinti gamtos, gimtines, Dievo, jis pradės garbinti save. Tada vėl po žemę ims vaikščioti dievai, tik jie tarnaus blogiui.

O idomiausios katgorgoje yra sukilėlio Butyrino mintys apie „naują“ religiją ir jo išmintis apie istoriją: Judas, pabučiavęs Jėzų, parodė tik jį kareiviams, kad nebūtų iš karto suimti visi apaštalai. Judas pridengė savimi visų pergalių nusikaltimus ir nuo tos dienos laimėjusių niekas neteisai, kalti tik pralaimėje (p. 493). Atrodo, Petkevičius veikėjų lūpomis perduoda įvairias savo idėjas: kad jau nuo Vytauto laikų ar anksčiau reikėjo rūpintis kalba ir krašto kultūra ir kad tame slypi mūsų įvairių pralaimėjimų šaknis. Pagal Butyriną, kalti yra pralaimėje ir gal net bolševikas Vincas, kurio draugas Stalinas sukūšo į kalėjimą ir kuriam gal antroj romano daly pačiam teks atgailauti už nesupratimą, kur nuves Lietuvai netinkama ideologija? Tad idomu bus, kaip bus tęsiama antroji ši romano dalis? Gal iki šių dienų?

Vytautas Petkevičius gimė 1930 metais, yra baigęs Maskvos universitetą. Ligšioliniai jo romanai: *Priemiesčio žmonės* (1959), *Apie duona, meilę ir šautuvą* (1967), *Grupė draugų* (1979), *Sermukšnių lietus* (1980) ir šis vėliausias *Paskutinis atgailos amžius* (1986). Yra išleidęs ir apsakymų rinkinius: *Speiguoti pavasariai* (1965), *Baltas šešėlis* (1970) ir *Visi prieš vieną* (1976).

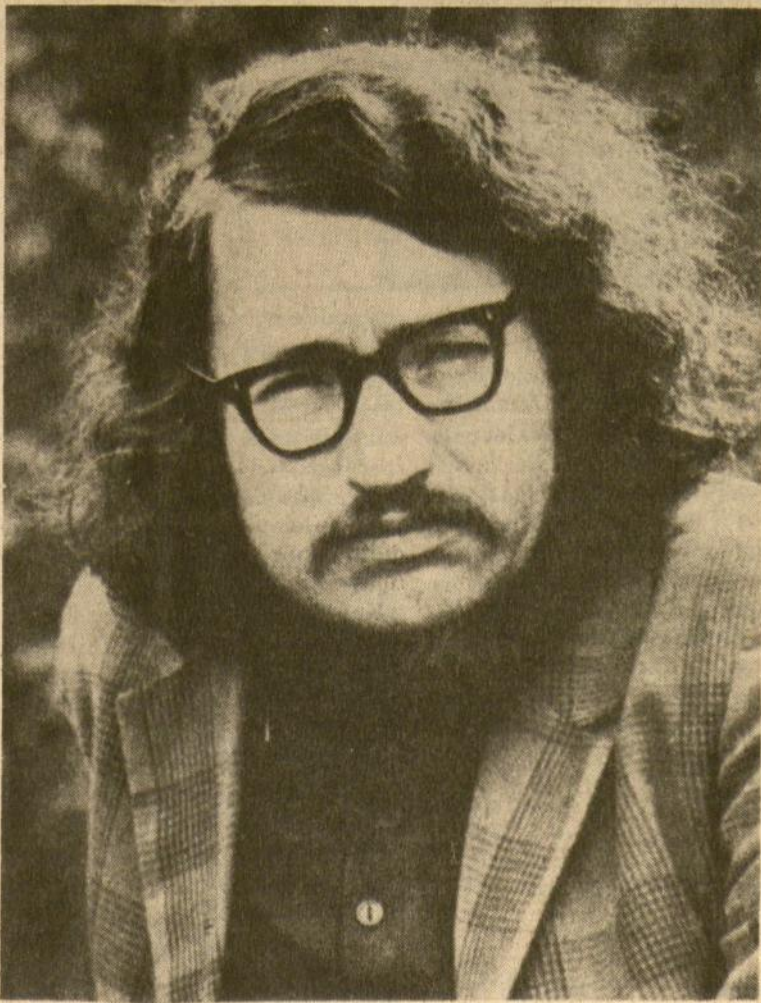
Atviriau rašoma apie Lietuvos okupavimą

Vis labiau ir įdomiau rašoma apie lemtinguosius 1940 metų įvykius. Istorikai, net ir aukšti partijos pareigūnai, reikalauja paskelbti svarbiausius tų metų dokumentus. Vieni viliaisi, kad dokumentų paskelbimas užkirs kelią seniems prasimanymams, o kiti, pavyzdžiui, partijos Vilniaus miesto komiteto pirmasis sekretorius Zaleckis, kad dokumentų analizė patvirtins Partijos skelbiamą įvykių interpretaciją. Vis dėlto Zaleckis ragina LKP CK skyrius ir sekretoriatą užimti aktyvesnę poziciją šiuo metu, kai skelbiami skirtingi įvykių vertinimai, tai yra, mėginti žmonėms įpiršti partijos versiją. Galima atskirti du momentus naujausių laikų istorijos pervertinime. Pirmas, naujų dokumentų skelbimas. Antra, naujų įvykių interpretavimų skleidimas.

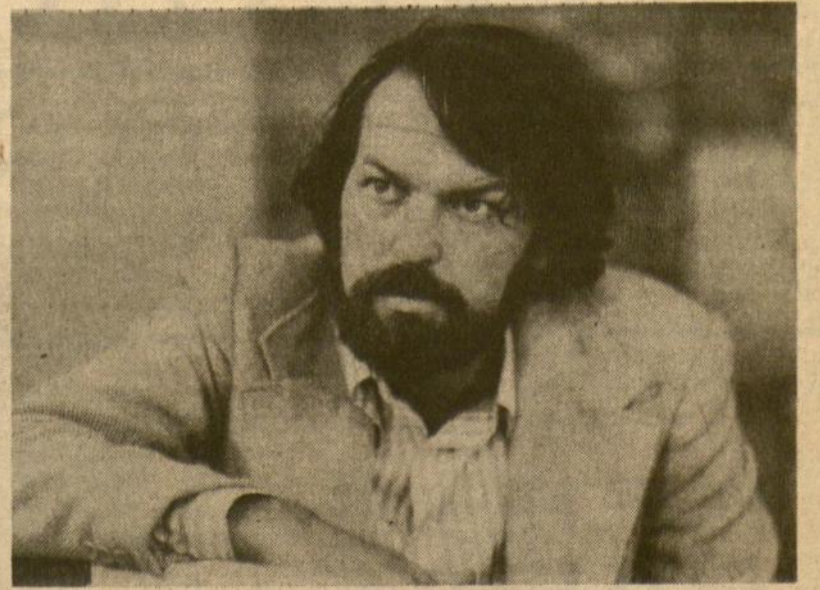
Jau paskelbta nemaža naujų dokumentų. Lietuvos Persitvarkymo sąjūdžio žinios jau paskelbė visus tris slaptuosius Ribbentropo-Molotovo sutarties protokolus, *Literatūra ir menas* — du iš jų. Kultūros baruose išspausdintame straipsnyje istorikas Alfonsas Eidintas atpasakojo dviejų buvusių Nepriklausomos Lietuvos vyriausybės narių, Juozo Audėno ir Kazio Musteikio, atsiminimus apie paskutinį Lietuvos vyriausybės posėdį, kuriame buvo nutarta nusileisti Sovietų Sąjungos ultimatumui ir ginklu nesipriešinti sovietinės kariuomenės įvygiams. Deja, Eidintas, kuris parašė straipsnį balandžio ar gegužės mėnesį, tai yra, prieš viešumo istorijoje įsitvirtinimą, prikerė nemaža klaidingų aiškinimų, senoviškai kalbėjo apie vakarinės Ukrainos ir Gudijos išvadavimą ir pakartojo Maskvos kaltinimus, taikomus Lietuvos vyriausybei. Rugsėjo mėnesį Kultūros baruose į Eidinto straipsnį atsakė Vytautas Žalys, detaliai nagrinėdamas Maskvos tvirtinimą, kad esą Lietuva kartu su Estija ir Latvija buvo sudariusios prieš So-

viety Sąjungą nukreiptą karinę sąjungą. Panagrinėjęs tarptautinę padėtį, pabrėžęs, kad Lietuvos vyriausybė nelaukė jokios paramos iš Vokietijos, nes jau nuo 1939 m. spalio mėnesio žinojo, kad Maskva ir Berlynas pasidalijo Rytų Europą į itakos sferas, Žalys nurodo, kad tuometinėmis politinėmis sąlygomis sutarties sudarymas neturėjo jokios prasmės, ir būtų buvęs pavojingas politinis žingsnis. Tai seniai buvo akivaizdu, nes trys mažos valstybės nebūtų galėjusios priešintis nei Vokietijai, nei Sovietų Sąjungai. Tačiau Žalys žengia dar vie-

ną žingsnį tolyn. Remdamasis įvairiais Lietuvos ir kitų Pašalio vyriausybų archyvais, jis nurodo, kad nėra jokių dokumentų, rodančių, kad Pabaltijio šalys būtų sudariusios šitokią sutartį, kad jos būtų derinusios kariuomenės dislokavimo planus, arba kad generaliniai štabai būtų vedę slaptus pasitarimus. Žalio straipsnis reikšmingas dviem atžvilgiais. Jis ne tik naudoja anksčiau neskelbtus dokumentus, bet parodo, kad jokio pagrindo neturėjo svarbiausia priežastis, dėl kurios Maskva teisingai Lietuvos okupavimą. Atrodo, kad anksčiau ar vėliau visi svarbiausi dokumentai, susieti su Lietuvos okupavimu, bus viešai paskelbti. Tai būtų nepaprastai reikšmingas įvykis Lietuvos istoriografijai ir užkirstų kelią kai kurioms įsise-

Poetas Sigitas Geda, Lietuvos Persitvarkymo sąjūdžio iniciatyvinės grupės narys, šiuo metu vieši JAV-ese. Liepos 9 dienos demonstracijoje Vingio parke, Vilniuje, jis buvo pagrindinis kalbėtojas. Jo kalbos tekstas buvo išspausdintas „Draugo“ 1988 m. rugsėjo mėn. 10 d. laidoje („Sigitos Gedos žodis Lietuvai“).

Lietuvos Akademinių dramų teatro aktorius Regimantas Adomaitis, Lietuvos Persitvarkymo sąjūdžio iniciatyvinės grupės narys, šiuo metu viešintis JAV-ese.

Vakaras su Regimantu Adomaičiu ir Sigitu Geda Chicagoje

Rugsėjo 16 dieną, penktadienį, 7:30 v.v. Chicagoje, Jaunimo centro didžiojoje saleje įvyks poezijos ir dailiojo žodžio vakaras su Lietuvos Akademinių dramų teatro aktorium Regimantu Adomaičiu ir poetu Sigitu Geda.

Regimanto Adomaičio svarbesni vaidmenys: Mindaugas, Mažvydas (Justino Marcinkevičiaus dramose „Mindaugas“ ir „Mažvydas“); Francas (Jean-Paul Sartre'o „Altonos atsisakyreliai“), Jokūbas (Balio Sruogos „Kazimieras Sapiega“); Kaligula (Albert Camus „Kaligula“); Jonas Gabrielis (Henrik Ibseno „Jonas Gabrielis Borkmanas“), Edgaras (Friedrich Duerrenmatt'o „Vaidinam Strindberga“) ir kitos rolės. Regimanto Adomaičio vaidyba pasižymi intelektualumu, subtilumu, ironija. Jam būdingas gyvas mąstymas ir intucija.

Nuo 1965 metų Regimantas Adomaitis vaidina Lietuvos ir kitų šalių kino filmuose. Yra sukūręs daugiau kaip šimtą vaidmenų, jų tarpe Edmunda „Karalių Lyre“ ir Girdvainį „Velnio nuotakoje“ pagal Kazio Borutos romaną *Baltaragio malūnas*.

Sigitas Geda yra vienas iš žy-

miausių šiandieninių Lietuvos poetų. Yra išleidęs poezijos rinkinius *Pėdos, 26 rudens ir vasaros giesmės, Mėnulio žiedai, Žydinti slyva Snaigyno ežere, Marmutų tėvynė* ir poema „Strazda“. Sigitos Gedos poezijoje vyrauja mitologiniai vaizdiniai grindžiami gamtos ir žmogaus vienovės, jų formų begalinio kitimo motyvai, praeities kultūros temos. Jo poezijai būdinga ryškios fantazijos plastiniai vaizdai, originalios daiktškos, ekspresyvos metaforos. Išėjvijoje apie Sigitos Gedos kūrybą plačiau yra rašęs kritikas Rimvydas Šilbajoris.

Sigitas Geda taip pat rašo kino filmų scenarijus („Velnio nuotakai“ pagal Kazio Borutos *Baltaragio malūną*), miuziklų ir operų libretus (K. Antanėlio roko operai „Meilė ir mirtis Veronoj“, B. Kutavičiaus oratorijai „Paskutinės pagonių apeigos“). Verčia poeziją iš kitų kalbų („Giesmių giesmė“, Paul Celan, Georg Trakl ir Rainer Maria Rilkes eileraščiai) bei reikiškiai kritikoje.

Regimantas Adomaitis ir Sigitas Geda abu yra Lietuvos Persitvarkymo sąjūdžio iniciatyvinės grupės nariai.

I. m.

nejusioms klastotėms.

Tačiau tai nereikia, kad istorikų darbas bus baigtas. Juk tebebūs žmonių, net įtakingų istorikų, kurie su mažomis išlygomis kartos tą patį, kas buvo rašoma prieš 20 ir 40 metų, kai viešpataavo stalinizmas, stagnacija, neregėtos apimties istorijos klastojimas. Dar mėginama teisinti Ribbentropo-Molotovo sutarties sudarymą, aiškinama, kad jos pagrindinis tikslas — laimėti laiko pasirengti neišvengiamam Vokietijos antpuoliui. Kiti istorikai teberašo apie 40-ųjų metų birželio mėnesio socialistinę revoliuciją, nors pripažįsta, kad sovietinės kariuomenės įvygiavimas į Lietuvą suvaidino didelį vaidmenį, skatinant revoliucines nuotaikas. Vis sugalvojami nauji intervencijos pateisinimai. Antai istorikas Konstantinas Surblis kitais atžvilgiais naujoviskame straipsnyje teigia, kad 40-ais metais net sovietinės kariuomenės intervencijos Lietuvoje būtų įvykusi socialistinė revoliucija, kurios nuslopimui reakcijos jėgos būtų paprašiusios Vokietijos paramos. Atseit, jei ne Sovietų Sąjunga, tai Vokietija būtų okupavusi Lietuvą. Tačiau šis naujas aiškinimas neturi jokio pagrindo. Kaip Vytautas Žalys nurodo savo minėtam straipsnyje, 1939 m. pabaigoje — 1940 m. pradžioje Vokietija nesirengė jokiems aktyviems veiksams Pabaltijy. Ir vėliau Hitleris nebūtų kišęsis į Lietuvos vidurį reikalus, be abejo, galvodamas, kad jis Pabaltijio klausimą galutinai išspręs, kai nugalės Sovietų Sąjungą.

Kitas žingsnis atvirumo linkme — tai istoriko Kęstučio Strumskio straipsnis *Vakarinėse naujovėse* rugsėjo 3 d. Strumskis neigia, kad 40-ais metais Lietuvoje su-

brendo revoliucinė padėtis, valdžios pasikeitimą sieja su Raudonosios armijos įžygiavimu, suabejoja Liaudies seimo rinkimais ir darbu. Strumskis teigia, kad mitas apie socialistinę revoliuciją buvo sugalvotas vėliau, nes toms dienoms niekas apie ją ir nekalbėjo. Tiesa, Strumskis pažymi, kad santvarkos pakeitimas — tai didžiulis laimėjimas. „Ir tik šia prasme — ir tik šia — tų metų įvykius galima vadinti socialistine revoliucija“. Tačiau galima paklausti, kuria prasme Lietuvos įjungimas į Sovietų Sąjungą laikytinas didžiuliu laimėjimu? Juk Lietuva pateko į Stalino narsus, prasidėjo masiniai tremimai, areštai ir žudymai. Su Stalino mirtimi baigėsi teroras, bet per stagnacijos metus lietuvių kultūros paveldėjimas buvo klastojamas, lietuvių kalba stumiama iš viešojo gyvenimo, gamta teršiama, kolūkiečiai išnaudojami, gyvenimo lygis vis labiau atsiliko nuo Vakarų Europos, nebuvo jokios demokratijos, tikintieji buvo diskriminuojami. Vargu ar tai dideli laimėjimai.

Į Strumskio straipsnį *Tiesoje* atsakė Mykolas Burokevičius, pakartodamas seną partijos versiją. Esą Lietuvoje buvo subrendusi revoliucinė padėtis, įvyko revoliucija, kurią vykdė „Lietuvos darbininkų klasė sąjungoje su darbo valstiečiais ir pažangiaja inteligentija“. Burokevičius net kartoją aiškiai klaidingus senųjų mitų teiginius, atseit Sovietų Sąjunga nesikišo į naujos vyriausybės sudarymą, nors kiti istorikai, pavyzdžiui, Eidintas, anksčiau pažymėjo, kad Raštikio kandidatūra vetavo Molotovas.

Spaudos agentūros „Novosti“ surengtoje spaudos konferencijoje (Nukelta į 3 psl.)

Lietuviškos juostos

A. SABALIS

Lietuviškos juostos, juostos! Jų istorija, jų puošnios spalvotos fotografijos yra sudėtos neseniai knygų lentynose pasirodžiusioje 316 puslapių, puošnioje, 11 x 8 colių dydžio knygoje, kietais viršeliais, su spalvota juostų fotografija applanke.

Vartai ir stebiesi, kur ir kada šios knygos paruošėjai – autoriai rado tiek laiko ir energijos šiai neeilinei knygai išleisti. Anastazija ir Antanas Tamošaitiai, dailininkai, lietuvių meno istorikai, tyrinėtojai, lietuvių visuomenei jau seniai pažįstami. O dabar puošnioje knygoje anglų kalba, *Lithuanian Sashes*, jie praskleidžia užuolaidą gražiam lietuvių liaudies menui ir platumi anglų kalba kalbančiųjų menininkų pasaulį. Knyga yra dviejų dalių. Pirmoje dalyje Antanas Tamošaitis plačiai aptaria lietuviškų juostų istoriją, jų gamybos būdus. Antroje dalyje Anastazija Tamošaitienė aiškina tradicinę lietuviškų juostų audimo techniką.

Dailininkė ir tautodailės tyrinėtoja Anastazija Tamošaitienė prie staklių savo sodyboje, Kingston, Ontario, Kanadoje. Naujosios Antano ir Anastazijos Tamošaitių knygos „Lithuanian Sashes“ sutiktuose Chicagoje rengia Lietuvių tautodailės institutas 1988 m. spalio mėn. 9 d. Balzeko Lietuvių kultūros muziejuje. Jose dalyvaus ir apie naująjį veikalą kalbės pati dailininkė Anastazija Tamošaitienė.

Nuotrauka Jurgio Jankaus

Tamošaitiai yra ne tik lietuvių liaudies meno tyrinėtojai ir gamintojai, bet jie yra baigę Kaune dar anais laikais meno mokyklą, studijavę meną užsienyje. Nuo pat meno mokyklos suolo juodu, kaip susitarė, domėjosi ir tyrinėjo lietuvių liaudies meno kilmę ir jo gilią praeitį. Antanas Tamošaitis 1926-1939 m. vasaromis keliaudavo po Lietuvą, tyrinedamas liaudies meną, aplankydamas senas ir jaunas audėjėles. Nors abu yra ir dailininkai, šalia savo spalvotų paveikslų, atrodo, didesnę gyvenimo dalį pašventė liaudies menui.

Bet grįžkime prie *Lithuanian Sashes* – lietuviškų juostų puošniosios knygos. Autoriai padėkos žodyje pažymi, kad ruošdami šią knygą, lietuvių juostas rado muziejuose ir pas privačius juostų rinkėjus. Tai daugiausia 19-20 a. juostos – darbas senelių ir močiūčių, gyvenančių Kanadoje ir JAV, imigrančių tarp 1928-1950 m. Tamošaitiai su nuosirdžia pagarba dėkoja, šią knygą ruošiant, paaukojusiems ar paskolinusiems juostas ir juostų fotografijas. Dėkoja lietuvių liaudies muziejams Kanadoje ir JAV, išvardijama moteris ir vyrus, kurie savo juostomis ar jų fotografijomis papuošė šį retą liaudies meno leidinį anglų kalba. O tokių čia paminėta daugiau kaip

50. Pirmąją knygos dalį į anglų kalbą išvertė Nijolė Beleškaitė-Gražulienė, o antrąją dalį – Vida Stanevičienė. Dr. Romas Vaštoka ir dr. Joana Vaštokienė bei keli kiti žūrėje knygos tekstą ir šiaip savo pastabomis daug padėjo.

Ižanginiame žodyje įdomiai aptariama pirmąją juostų kilmę. Pirmosios juostų gamintojos buvusios paprastos kaimo moterėlės, audusios ar mezgusios iš lininių, kanapinių, vilnonių ir šilkinų siūlų. Juostos buvusios vartojamos jau priešistoriniais laikais. Dėl audimo paprastumo juostos esančios visų kitų audinių pradininkės. Juostų gamyba lydėjo mergaites nuo jaunų dienų iki senatvės. Tai buvo meilės dovanėlės. Juostas buvo galima tik dovanoti. Juostomis puošėsi vestuvių jauniejai, piršliai, vestuvių palydovai. Plačiai pasakojamas juostų vaidmuo anų dienų kaimiečių gyvenime. Tai buvęs rūbų neatkiriama papuošalas.

Skyriuje „Juostos dainose ir sakmėse“ nušviečiama, kaip labai vaizdžiai juostų audėjos buvo apdainuojamos lietuvių liaudies dainose. Pavyzdžiui:

*Radio, radio gyvulėliai,
Jaunai juostų audėjelei.*

*Aš piemenėlė, didi vargdienė.
Siauru, margu juostų audėjelei.*

Arba:

*Siauros juostelės,
Jauna audėjėlė.*

*Maža piemenėlė,
Juostų audėjėlė.*

*Plonos gijos – margi raštai,
Ilgos dienos – trumpos naktys.*

(pp. 26-29)

Tai taip ryškiai buvo apdailinomos anų dienų juostų audėjėlės, kaimo mergelių vargo dienelelės. Vysi charakteringai broožai anų dienų lietuvių kaimiečių gyvenime radę savo išraišką tų dienų liaudies dainose. Dainos buvusios labai patikimas lobynas ankstyvosios kultūros ir žmonių socialiniai gyvenimui pažinti. Dainų ritmiška lyrika ir jų melodijos palengvindavo monotonišką kasdieninius darbus. Laukai skambėdavę nuo dirbančiųjų sutartinčių dainų.

Plačiai apžvelgiama juostos kaimiečių gyvenime ir jų reikšmė: juostos – drabužių puošmena; juostų vaidmuo vestuvių papročiuose; juostos dainose; juostos, kaip sienų papuošalas; juostų simbolizmas; raštuotų juostų menas; juostų rinkiniai raštai; spalvos, jų reikšmė, spalvų derinimas; juostos archeologiniuose kasinėjimuose; rašytiniai šaltiniai apie juostas; lietuvių juostos parodos savame krašte ir užsienyje; juostų audėjos, audėjai; tradiciniai juostų rinkiniai ir kt. Ir visa tai aptariama su atsižėrimu ir vaizdžiai. Aptariamųjų juostų puslapiuose (o jų yra 61) dažnai viršuje ir apačioje teksto įdėti tų juostų kvadratiniai brėžiniai, kas labai paryškina teksto turinį.

Rašytinėje informacijoje pažymima, kad nuo neatmenamų laikų juostose gana ryškiai buvo vaizduojami įvairūs vardai, simboliai. Ir ši aptarimą lydi įdomūs tų juostų brėžiniai. Pvz., menininkas Petras Rimša išaudė „1864-1904“ metus. Tai lietuvių spaudos draudimo nuožmūs laikotarpis. Su tomis juostomis Petras Rimša 1906 m. pasirodė Vilniaus meno parodoje. Juostų vardai buvo įvairūs ir turėjo savo prasmę.

Atsiliepiami apie rašytines juostas randami jau 17 šimtmečiui. M. Praetoriaus, gyvenusio 1635-1707 m. Klaipėdoje, studijavusio Karaliaučiaus universitete 1690 m., aprašas su keliomis juostų iliustracijomis pasirodęs tų dienų laikraščiuose vokiečių kalba. T. Lepner (1653-1691) studijoje. *Prūsijos lietuviai* rašęs apie tų dienų kaimo moterų vestuvių papuošalus ir pan. Ir kiti keli Mažosios Lietuvos lietuviai ir prūsai domėjosi Mažosios Lietuvos kaimo

Gintautas Iešmantas

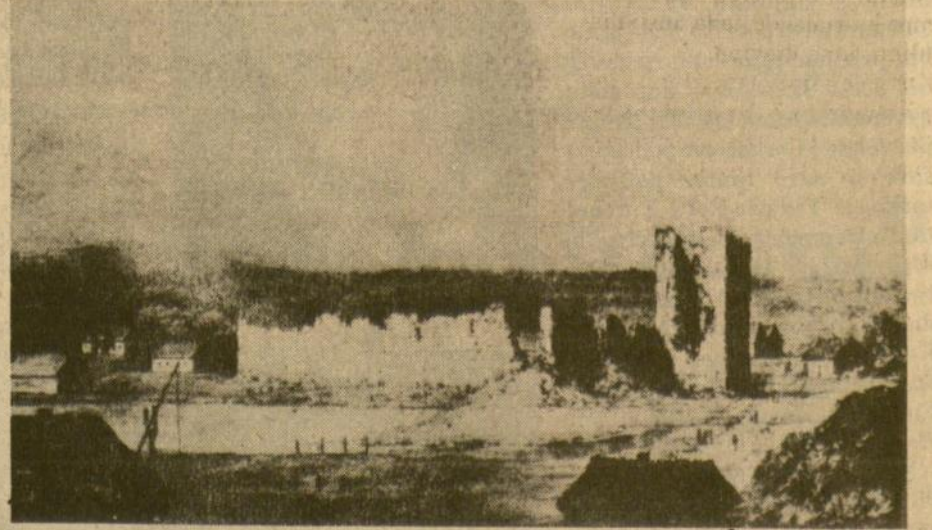
KRĖVOJE APSILANKIUS

I.

*O drauge, vis regiu tas pilkas mūro sienas,
Apgriuusias, nykias, be gyvasčio žymės,
Ir, rodos, vėl jaučiu, kaip tu žodžiu kiekvienu,
Kas žuve, gavini iš užmaršos gėlmės.
Graudinga jų tiesa krūtinėn gailiai grėžias,
Ir ieškau lyg esmės to būsto, kur lemtis
Paženklino tolius, užgožus juos it medžiais;
Vaidenos, amžinai svajone pražudys.
Štai čia, sakai, matyt, jie buvo susirinkę...
Jau saulė vakaran artėjo už kalnų.
Jos šypsulys staiga vidun liūdnam išpindo
Ir nušliaužė veidais, apklėstus juos žaismu;
Užkliudė vašką, tuoj sustingsiantį ant rašto,
Jogaila, kurs smagus tvaskėjo nei goda. —
Galbūt sušvito jam prieš goslų žvilgsnį kraštas,
Kur laukia jo garbė, didybės nutvieksa?
Galbūt jam širdyje virpėjo palaimingai,
Kaip meilė jį patiks, jaunutė ir šviesi,
Kaip ranką jai paduos, ir rūpėščiai bus dinge,
Ir priešai parblokšti juos aukštins šturpesy?
O Lietuva? Laukia jos, girios ir likimai?..
Ar jaudinos dėl jų, dėl žodžių sutartyj,
Kuriuos lengvu mostu sutvirtinti nerimo?
Ar buvo jų prasmė jam aiški? O kiti?
Ką mąstė jie? Greta — Skirgaila susikaupęs...
Galbūt tikėjos tas — jam tėviškė paklus,
Ir taps jis valdovu, tegu prieš brolių klaupsis,
Bet jo visi klausys. Ir džiaugės jau tylus,
Kai Vytautas blašvus greit antspaudą prispaudė;
Nebuvo šiam, deja, kitokios išeities. —
Juk ar seniai iš jo atimti viską baudės,
Sutrypti nekaltai — kaip tėva — be vilties?
Bet štai dabar... Visi, atrodė, tarsi vienas
Tik veržias kuo greičiau nublokšti kas brangu,
Ką sergėjo ginklu, kuo mielos buvo dienos
Ir žemė, ir miškai... Bet laikas toks! Sunku...
Dėl jų kova tejuogs — sutriuškins bendras plienas
Kryžiuotį... O paskui? Blogiau nebus, tegul!..
Ir taurės su midum suskamba... Bokšto menę
Apleidžia spindulys. Ką veiks čia? Ir veidai
Jau skęsta prietemoj, nors žvakės tamsą gena,
Šešėliai kampuose nubunda nelaukštai
Lyg duosios protėvių, kuriuos pablyškė šnabždas...
Bet džiaugsmo skardesys nustelbia jų balsus
Ir beldžias iš sklautus; paukščių ir erdovė plazda,
O i mane skausmu, kurs veriančiai alsus.*

II

*O drauge... Bet kas tai? Regiu jau kitą vaizdą.
Nėr džiaugsmo, kurs smagus, nėr blizgesio tenai.
„Jūs atiduodat mus vergijon!“ — balsas aidi,
Ir klaupias neramus Chodkevičius liūdnam.
Su juo ir Radvila, visi ant kelių puola,
Karalių melddami su ašarom karštai.
Sujaudintų gėla tokia, manau, ir uola,
O čia, deja, žmogus, kurio širdij — ledai.
Bet ko sugrudo jie? Galbūt ūmai suprato, —
Kaip norai prie duobės, — ką žada ateitis,
Kurį jiems anuomet, lemties kelios atradus,
Skambėjimu taurių nuskyrė praeitis?
Galbūt dabar ūmai, grėsmės žėisti, išvydo,
Kad laisvė laidoja?.. Tačiau vėlu, vėlu...
Ir silpsta greit sauksmai, o ašaros nukrite,
Žvelk, džiūsta be prasmės, ir darosi tylu.
Tai nelemtis rasti šešėlių Krėvos kelias
Iš amžių glūdomos, alsingos it naktis.
Ji šliaužia iš kampu, sukausto ryžtą, valia,
Ir vyrai stojasi patikti, kas ištiks.
O gėda! Kur drąsa? Neber... Visi prisiekia,
Kam priešinos ką tik, ko baiminos slapčiom.
Tik nerimas jausmus dar kirminu kiek diegia,
Bet ir tasai netruks užgesti nejučiom;
Jo vietoj suskardės gaižus troškimas naujas,
Kurs polėkius slogins ir stingdys siekimus:
„Neleisime atplėsti! Mes vienas kūnas, kraujas...“*

Kriavo (Krėvos) pilies griuvėsiai.

*Ir sąmonę apvys, iškreipdamas sapnus.
Ir Liublino dvasia kaip šmėkla žemę gaužė...
O kas nugins ją, kas, nuo girių, lygumų?
Žinau, jog ir tuomet kaip šiandien gundė graudžiai
Ir sodai, ir laukai, apsvaigę brendimu,
Tiktai nesuprantu, kaip aitra jie užgniauzė,
Kad nepaženklino sugrižtančių keiksmų...
III*

III

*Ir, drauge, aš regiu... Vėl potroškiai liepsnoja
Ir plaikstos vėliavos naujų laikų svaja,
Vėl kas brangiausia, vėl be kartulio aukoja,
Kad pildytų goda, užgimus kovoje.
Vėl skuba, tik greičiau... Ir džiaugsmas tolin skrieja,
Ir niekam nesvarbu, kad niauksės praeitis,
Kuri taip pat takus palaimintus žadėjo,
Bet stūmė prarajon, kur laukė pragaištis.
Galbūt, sakau, tikrai nieks mokytis negali
Iš to, kas nelemti paženkliną kelius,
Ir kiekviena diena klasčiai nukreipia valią, —
Aptemdžiusi mintis, primes savus tikslus,
Kurie tuomet vieni atrodė mums ir laimė,
Ir gėrio virpesys... Užtat galbūt, deja,
Ir neišgirdo nieks, kaip vėl nauria nelaimė
Sušnibzdė blyškdamai šešėliai atroje;
Užtat galbūt, deja, vėl niekam nerūpėjo,
Kaip amžių neganda, pakilus iš tamsos,
Grūmojo skirtimi, kuri kapus dūlėjo, —
Ir saistėm sau žingsnius, apakinti šviesos.
Kodėl, mąstau, kodėl nebuvo lemta vėlei
Laisviems ir išdidiems išieiti ateitin?
Kodėl, kaip ir kadais, pasmerkę seną gėla,
Vadinam, kas šurpu, giedrybe ir viltim?
Bet dar prislėgs kančia... O ne! Jinau jau žengia
Ir skandina geismus, ir sulpiam rūškani,
Ir jaučiam kas tiesa, kas melas, nors ir vengiam
Dar žvelgti i akis svajonei širdimi...
Taip, drauge, dar kraupu. Slogina pykčio vyliai
Ir gąsdina klasta, supančiojus siekiu;
Užginta net kova, net žodis — kalbam, o lyg tylim,
Abuojai lenkdamies... Tikiu vis vien, tikiu! —
Pakils teisi ugnis, ir kris nelemtos rūdys.
Tai Krėva sako mums; klausausi jos gūdas.
Te apleista, nyki, vien griuvenos, o budi
Lyg perspėjimas koks, lyg priekaištas rūstus.*

1978.III.10/15

Gintautas Iešmantas — iki šiol nepaleidžiamas sąžinės kalyns Sovietų Sąjungoje. Nubaustas 11 metų kalėjimo ir nutremimo už dalyvavimą pogrindžio spaudoje, šiuo metu jis sunkiai serga ir jo gyvybę pavojuje. Gintauto Iešmanto likimu nuolat rūpinasi Tarptautinis PEN klubas, jo reikala tik ką iškėles ir savo kongreso Pietų Korejoje išvakarėse; anglų ir amerikiečių rašytojų PEN klubo centrai jį yra priėmę savo garbės nariu. Pastaruoju laiku ir Lietuvos rašytojai, ypač Vytautas Petkevičius, suskato siūlyti, kad būtų viešai peržiūrėta jo byla. Čia spausdinamas Gintauto Iešmanto trijų eileraščių ciklas yra paimtas iš jo poezijos rinkinio rankraščio, neseniai pasiekusio Vakarų.

Atviriau rašoma apie Lietuvos okupavimą

(Atkelta iš 2 psl.)

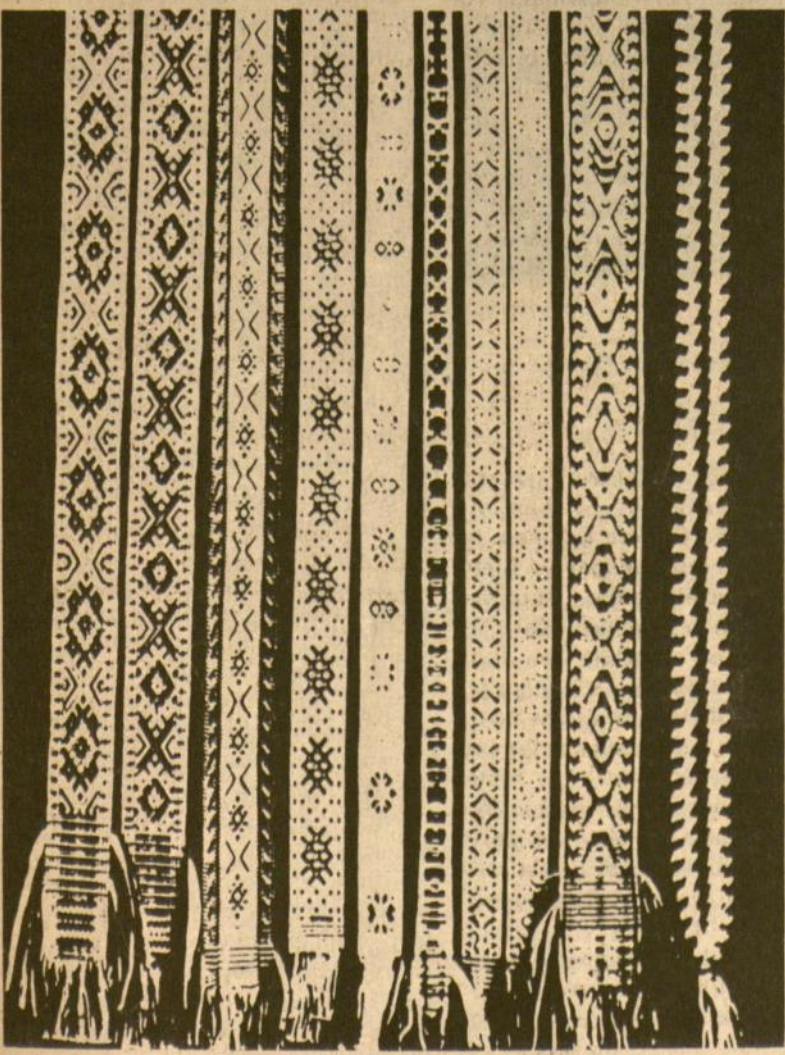
Maskvoje rugpjūčio 16 d. istorikas Romas Šarmaitis irgi kalbėjo apie tai, kad subrendusi revoliucinė situacija „taikiai perėjo į socialistinę revoliuciją“. Savo tezei paremti Šarmaitis aiškina, kad Nepriklausomos Lietuvos vyriausybę rėmė tik stambioji buržuazija ir tie asmenys, kurie naudojo samdomąją darbo jėgą, atseit, tik dešimt nuosimčių Lietu-

vos gyventojų. Šitokios primityvios, apriorinės klasių kova paremtos analizės seniai nematyti, ir jos nepatvirtintų jokie objektyvūs tyrimai apie tikrąsias gyventojų nuotaikas. Šarmaitio ir Burkevičiaus tvirtinimai rodo, kad senieji mitai tebeturi gynybę. Tegul jie juos ir gina, bet dabar, kai leidžiama reikšti kitas nuomones, gynimas bus be galo sunkus.

K. G.

ir Antanas Tamošaitiai jau ilgus metus gyvena Kanadoje.) Kanados pirmieji imigrantai atsinešė iš palikto krašto liaudies meną, juostas, kai kuriuos audinius, bet laikas tų tautų ankstyvajai liaudies meno sumaišė, tuo pačiu praturtindamas Kanados liaudies

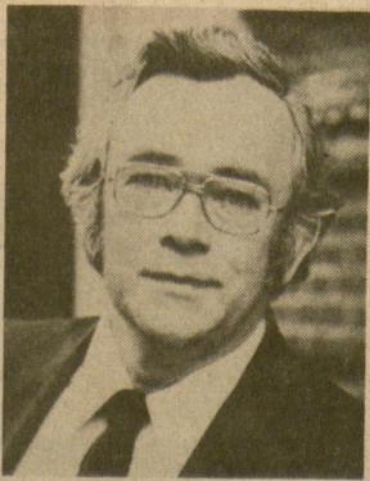
meną. Čia tarp kitų imigrantų liaudies meno kūrinių paminima lietuvių atsineštos juostos ir kai kurie audiniai. Ši dalis užima psl. 233-283. Ir taip užverčiame šią retą lietuvių liaudies meno knygą anglų kalba.

Viena iš iliustracijų Antano ir Anastazijos Tamošaitių knygoje „Lithuanian Sashes“.

Čekų rašytojas sveria Gorbačiovo reformas

Žymieji čekų rašytojai — Vaclav Havel, Ivan Klima, Ludvik Vaculik — skeptiškai atsiliepė apie Gorbačiovo reformas ir jo tvirtinimus, kad Sovietų Sąjunga radikaliai keičianti savo politiką. Prie jų dabar prisijungia ir čekų romanistas Josef Škvorecký, šiuo metu gyvenantis Kanadoje. Kaip ir jie, jis žvelgia į Gorbačiovo politiką iš savo ir savo tautos patirties taško, iš Vidurio-Rytų Europos tautų perspektyvos. Škvoreckio dialogas su Gorbačiova pozityviau vertinančiu amerikiečių diplomatu bei istoriku George Kennan buvo ne per seniai išspausdintas amerikiečių literatūriniam žurnale *The New York Review of Books* (1988.III.17).

Josef Škvorecký

visame pasaulyje. Todėl, sakoma, Škvoreckis, nereikėtų kreipti per daug dėmesio į Gorbačiovo tvirtinimus Washingtono spaudos atstovams, jog esą reikia peržiūrėti sukakėjusias marksistines dogmas. Geriau klausytis, ką jis teigia savo komunistų partijai skirtose kalbose. Pavyzdžiui, 1987 metų lapkričio mėnesį Gorbačiovas pakartojo, kad jis tebėra įsipareigojęs skatinti pasaulinę revoliuciją, t.y. „klasių kovą“ pasauliniu mastu: „Mes žygiuojam į naują pasaulį, komunizmo pasaulį. Mes niekad nenukrypsim nuo to kelio“, kalbėjo Gorbačiovas.

Kennan linkęs tikėti Gorbačiovo tvirtinimu, jog „klasių kovą“ sąvoką šiandien pakeitė „konkrečius bendri žmonijos interesai“. Škvoreckio manymu, „klasių kovą“ Gorbačioviui riboja tikta užsienio atominų bombų grėsmė, o „bendri žmonijos interesai“ jam tėra „dūmų uždanga“, kuria prisidengęs jis tęsia vadinama „klasių kovą“ — mėginimus karinės jėgos pagalba susilpninti ir nuversti demokratinius ar potencialiai demokratinis režimus. Gorbačioviui, kaip ir visiems Markso ir Lenino pasekėjams, „bendri žmonijos interesai“ reiškia komunistinę diktatūrą

laukia užkulisuose? Škvoreckis primena, kad totalitarinėse visuomenėse jaunimas ne visada stoja už liberalizaciją. Entuziastingiausi naciai buvo „Hitlerio jaunimo“ eilėse; Stalinas susilaukė daug paramos savo smurto politikai iš organizuoto jaunimo.

Amerikiečių istoriko nuomone, „net ir konservatyvieji Politbiuro nariai yra įsipareigoję remti Gorbačiovo programą. Todėl atsukti ratą atgal neįmanoma. Niekas nenori atgaivinti Brežnevo režimo. Ir todėl Gorbačiovo oponentu tegalėtų būti žmogus, kuris tvirtintų, kad jis dar sėkmingiau praves gorbačiovinę programą“.

Čekų rašytojas suabejoja šiais Kennan teiginiais. Nors pavojinga lyginti didžiąją Rusiją su mažąja Čekoslovakija, negalima paneigti didelių panašumų tarp Dubčekio mėginimų reformuoti santvarką („socializmas su žmogišku veidu“) ir Gorbačiovo pastangų, kurioms jis davė biurokratiškesnius pavadinimus — „perestroika“ ir „glasnost“. Škvoreckis primena, kad ir konservatyvieji Čekoslovakijos komunistų partijos prezidento nariai buvo įsipareigoję remti Dubčekio programą, bet tai nesukliudė jiems išduoti tą programą ir savo kolegas prezidentus.

Škvoreckis sutinka su Kennan, kad Gorbačiovo pašalinimas iš valdžios nepaprastai sukrėstų Sovietų Sąjungos intelektualus. Tačiau, rašo jis, Čekoslovakijos patirtis pamokė, kad radikaliausius intelektualus galima paprastai pašalinti iš jų postų, o likusius bus galima lengvai sutramdyti ir įbauginti, kaip Stalino laikais.

Kennan tvirtina, jog nerusų tautos Sovietų Sąjungoje geriau supranta, ką Gorbačiovas mėgina pasiekti. Anot Škvoreckio, gal Pabaltijo tautos ar ukrainiečiai ir geriau supranta, ką Gorbačiovo reformos jiems reikėtų, jei jos būtų pravestos. Bet, perspėja čekų romanistas, tai ne tik kad nepažeis Gorbačioviui, o dar jam gali sukelti ir problemų.

Gorbačiovo atėjime į valdžią amerikiečių istorikas mato „naują erą“. Į tai Škvoreckis atsako, jog „Gorbačiovas — tikėtinai — tėra geranoriškas sekretorius, mėginantis išsiveržti iš totalitarinės ir rusiškos inercijos. Jei Gorbačiovas būtų pašalintas iš valdžios, sovietinė santvarka su visomis jos neišspręstomis problemomis pradėtų dar giliau grimzti į krizę, o tai gali būti labai pavojinga“. Todėl čekų rašytojas perspėja amerikiečius nepasiduoti savo iprastiniam „nepalaužiamam optimizmui“.

„Antras kaimas“ ir vel pasinėšęs į Vakarus — pasirošęs gastroliems San Francisco (Montclair Women's Club rugsėjo 16 d., penktadienį) ir Los Angeles (Sv. Kazimiero parapijos salėje rugsėjo 17 d., šeštadienį, ir rugsėjo 18 d., sekmadienį). Iš kairės: Vida Gilvydienė, Romas Stakauskas, Eugenijus Butenas, Algirdas T. Antanaitis (prievaizda), Indrė Toliušytė, Edvardas Tuskenis ir Alida Vitaitė.

Nuotrauka Larry Naples

Chicagos teatruose

Pulitzer premija komedijai

Pulitzer premija laimėjusi komedija „Driving Miss Daisy“, Chicagoje, Briar Street teatre (3133 North Halsted), pradėta vaidinti balandžio mėnesį, dar ir rugpjūtyje vis tebeturėjo išpirktas visas 300 vietų, nors bilietai 21-27 dol. Tai sklandi, švari, be vulgarumų komedija, iššaukianti gausų publikos juoką, teuzištesiantį tik 90 minučių. Joje vaizduojama 72 m. žydų kilmės moteris, nebegalinti vairuoti automobilio. Šūnus jai samdo

juoda šoferis. Moteris nėra prietelginga juodiesiems, o šoferis su nepalankiais nusistatymais žydų atžvilgiu. Tačiau jų kasdienis bendravimas sutirpdo priešširdžius. Išsivysto švarus, draugiškas sugyvenimas ir juodas vyras parodo daug nuosirdumo senutei, kuriai artėja mirtis. Vaidyba vyksta trumpomis, greit besikeičiančiomis scenomis, kurių yra net 26. Publika seka su dėmesiu ir dažnai nusikvatojimas.

Komedijos autorius Alfred Uhry buvo atvykęs į Chicago stebėti repeticijų. Jis kilęs iš Atlantos, iš vokiečių žydų šeimos ir komedijos personažams panaudojo ir savo

giminės žmones. Jo kūriniai vaidinami Off-Broadway, trijuose televizijos tinkluose. Už šią komediją tik šiemet gavo Pulitzer premiją.

Žydes vaidmenį atliekanti Sada Thompson baigusi Pittsburgho Carnegie-Mellon universitetą. Vaidino keturiolikoje Off-Broadway pastatymų, taipgi Lincoln Center bei Londone, televizijos pastatymuose. Nuo rugpjūčio 3 d. aktorę Thompson pakeitė Ellen Burstyn, žinoma filmų aktorė. Šoferio vaidmenį atlieka Bill Cobbs, vaidinęs Off-Broadway, dalyvavęs Sekspyro festivaly New Yorko scenoje, pasirodantis televizijoje. Sūnaus vaidmenį — Matt DeCaro, magistro laipsnietą baigęs Washingtono universitetą Seattle mieste. Visi pasižymėję profesionalai.

Vaidžių mozaika komedijoje

Kaip mūsų Antras kaimas sudaro spektaklį iš neilgų gabaliukų, taip Gee-Kay teatro grupės vaidinamas Victory Gardens teatro salėje (2261 North Lincoln) sudėtas iš mažų skirtingomis temomis scenų, tik mūsų Kaime daugiau sąmojo ir humoro, o čia daugiau farso. Veikalą sukūręs Tony Alcantar, dirbęs su daugeliu grupių, o taip pat, pramoniniuose filmuose. Jis čia ir aktorius. Režisierius David Phillip Murphy, kuris dėsto improvizaciją ir talkina Second City teatro darbams, neseniai režisavo komediją kabelinei televizijai.

Pro žiūrovo akis prabėga daugelis vaidžių — telefoninis romantiškas pasikalbėjimas, Abraomas ir Izaokas, gamtos pamoka, dviejų mokslų daktarų diskusija, amerikietiška Romeo ir Juliet (su gausiais sūviais), Miss America, šekspyrinė scena, persiskyrimas, scenos šeimos miegamajame, pas pašto ministeri, valdiškoje mokykloje; įterptas ir lengvo baletu numeris bei daug kitų scenų. Tai toks pramoginis dalykas, be gilesnės minties, ieškančiam prasmingumo — lėkštokas ir dar su vulgarumo proveržomis.

Visą spektaklį išveža tik du aktorai, dažnai keisdami roles, vaizduodami įvairius personažus ir tai neblogoi atlikdami. Francesca Rollins teatro meną studijavusi Manhattan kolegijoje ir De Paul universitete, kur pasiekusi magistro laipsnį. Tony Alcantar — dramos autorius ir pats aktorius.

Visame šiame spektaklyje gal vertingiausia tai muzika. Tarpus tarp scenų gabiai užpildo kompozitorė, pianistė Mimi Lange, baigusi Ashland kolegiją, grojanti dviejuose orkestruose, muzikė ir dainininkė.

Ramunė Lukienė

Juoz. Pr.

Naujos knygos

• **Lietuvių Katalikų Mokslo Akademijos SUVAŽIAVIMO DARBAI XII.** Dvyliktasis LKM suvažiavimas 1982 m. lapkričio mėn. 24-28 d. St. Petersburg Beach, Florida. Redagavo **Antanas Liuima, S.J.** Išleido Lietuvių Katalikų Mokslo Akademija, Piazza della Pilotta 4, Roma, Italia. Spausdino „Pliniana“ spaustuvė Selci Umbro miestelyje (Perugia, Italia). Leidinys didelio formato, 404 puslapių, kainą nepažymėta. Tačiau nurodoma užsakymus siųsti šiuo adresu: L.K.M. Akademijos reikalų vedėjai, Piazza della Pilotta 4, 00187 Roma, Italia.

Neabejotina, kad Lietuvių Katalikų Mokslo Akademijos *Metraščių* bei *Suvažiavimo darbų* ir atskirų mūsų mokslininkų *Raštų* tomai ir įvairiausių sričių rinkinių autorių knygos sudaro tikrą aukso fondą išeivijos mokslinėje-lituanistinėje leidyboje. Nuo palyginti aukšto Akademijos pastangų ir jų rezultatų lygio neatsilieka ir pats naujusias leidinys, šis *Suvažiavimo darbų XII* tomas.

Tomo pradžioje duodama detali Suvažiavimo dienų darbotvarkė, o gale Vladas Kulbokas pateikia išsamų visų penkių Suvažiavimo dienų aprašą; pridėdama ir asmenvardžių bei vietovardžių rodyklę. Gale tomo išspausdinta ir Akademijos vadovo Antano Liuimos, S.J., Suvažiavime tartasis žodis. Mokslą kuriantiems ir mokslu besinaudojantiems, be kita ko, visada būtų pravartu atsimiti bent šį prelegento mintis: „Viena tėra tiesa, tad ir vienas tegali būti mokslas. Mokslas negali būti nei katalikiškas, nei socialistiškas, nei komunistiškas. Jeigu mokslas nebetrinauja Tiesai, o tampa priemone kitiems tikslams, jis nebėra mokslas, o tik propagandinis instrumentas, kurio likimas yra toks pat, kaip mūsų vestuvinių apeigų piršlio. Kodėl piršlys kariamas? Todėl, kad jis savo iškalbingame sugebėjime prasilenkė su tiesa. Toks pat yra likimas ir to mokslo, kuris nebeieško tiesos ir su ja prasilenkia“.

Šiame dvyliktame LKMA suvažiavime buvo du pilnatesios posėdžiai, o paskaitos išsidėstė trylikoje sekcijose, kuriose buvo skai-

tyta 35 paskaitos; iš viso Suvažiavime dalyvių buvo apie 450.

Šiame *Suvažiavimo darbų* tome sekcijos ir paskaitos rikiuojasi tokia eile.

Pilnatesios posėdžių paskaitos: Antanas Rubšys — Mįslinga paslaptis: žmogaus kūrimas Pradžios knygoje; Stasys Bačkis — Akademijos 60 metų sukaktis.

Teologijos sekcija: Valdemaras M. Cukuras — Pasakojimo rolė teologijoje.

Politinių mokslų sekcija: Juozas B. Laučka — Lietuvos 1922 metų Konstitucijos kilmė ir pagrindiniai principai; Antanas Rudis — Žmogaus teisės Lietuvos Konstitucijoje.

Ekonominių mokslų sekcija: Jonas Sakas — Kun. Juozo Vailokaičio įnašas Nepriklausomos Lietuvos ūkiui; Feliksas Palubinskas — Senosios Lietuvos vals-

tybės pramoninimas.

Psichologijos mokslų sekcija: Aldona Malcanaitė-Grinienė — Vyresnio amžiaus žmonių psichologiniai išgyvenimai; Kestutis Trimakas — Nuo jaunystės iki senatvės: suaugusio kaitos fazės.

Teisės mokslų sekcija: Jonas Sakas — *Vyriausybės žinios* ir jų perspausdinimas.

Medicinos mokslų sekcija: Danielius Degėsys — Eutanazija; Adolfo Milius — Šiandieniniai metodai sveikatai palaikyti; Saulius Vaičaitis — Širdis ir kraujo spaudimas.

Architektūros ir menotyros sekcija: Vitolis E. Vengris — Iškiliųjų (istoriniai) Lietuvos ekslibriai iki XX amžiaus; Alfredas Kulpa-Kulpavičius — Baroko ornamentu apraškos Lietuvoje XVI-XVIII amžiuose; Stasys Goštautas — Čiurlionio fantastinis menas.

Matematikos mokslų sekcija: Pranas Žundė — Informacija ir jos vertė.

Socialinių mokslų sekcija: An-

tanas Musteikis — Religiniai svyravimai šešioliktojo šimtmečio Lietuvoje.

Lietuvių literatūros sekcija — Birutė Ciplijauskaitė — Trumpas poezijos žodis; Rimvydas Šilbajoris — Religiniai įvaizdžiai Algimanto Mačkaus poezijoje; Aušra Ljulevičienė — Istorija ir mitas: religinės implikacijos trijuose dabarties romanuose Lietuvoje (Baltašio, Mikelinsko ir Kondroto).

Gamtos mokslų sekcija: Bronius Povilaitis — Branduolinių rūgščių manipuliacija; Jonas Genys — Paveldėjimo mokslo pažanga.

Filosofijos mokslų sekcija: Juozas Zaranka — Trasmacho teorija apie teisingumą.

Turint minty visą paskaitinę Suvažiavimo eigą ir *Suvažiavimo darbuose* išspausdintas paskaitas, yra ir tam tikrų duobių. Bet kai kurios jų čia atsiradę ne dėl redaktoriaus kaltės. Vis dėlto reikia apgailestauti, kad kai kurių suvažiavime skaitytų paskaitų spausdintuos *Suvažiavimo darbuose* trūksta. Visiškai nėra Istorijos sekcijos. Prelegentai arba mirė, nespėję savo paskaitų spaudai paruošti, arba redaktoriaus prašymų nepaisė ir rankraščių neatsiuntė.

Akylesnio kalbinio dėmesio reikėtų ir paskaitų paruošimui spaudai. Suprantama, jog ir geriausiam savo srities specialistui gali trūkti rašybos, skyrybos ir aplamai kalbinio žinojimo, todėl ir jo raštas ta prasme gali gerokai šlubuoti. Bet tokiam raišumui gydyti jau ir yra redaktorius, nes kultūros leidiniui yra būtina ir kalbos kultūra. O vienur kitur šio leidinio puslapiuose tokios rašybinės, skyrybinės ir kalbinės duobelės taip ir pasiliko neužlygintos.

Tačiau aplamai dvyliktasis LKMA *Suvažiavimo darbų* tomas yra tikras mokslinio pasaulio informacijos auroos ir naujų išvalgų prožektorius. (k. brd.)

• **Lietuvių katalikų mokslo akademijos suvažiavimas įvyks Romoje 1988 m. spalio mėn. 3-6 d.** Suvažiavimo paskaitos ir naktynė toje pačioje vietoje: pensionate Domus Pacis, Via Torre Rossa 94, Roma. Registruotis prašoma pas LKMA suvažiavimo rengimo komiteto pirmininką prel. Algimantą Bartkų, Via Casalmoferrato 20, 00182 Roma, Italia. Telefonas: (06)759.49.08 / (06)759.37.24.

Eleonora Marčiulionienė

„Vagia lizda“

Nuotrauka Jono Tamulaičio

Eleonora Marčiulionienė

„Bažnyčia“

Eleonoros Marčiulionienės keramikos paroda

Čiurlionio galerijos Jaunimo centre, Chicagoje, 1988-89 m. sezonas prasidės rugsėjo 16 dieną su dailininkės Eleonoros Marčiulionienės keramikos dailės darbų parodos atidarymu.

Eleonora Marčiulionienė lietuvių meno pasaulyje yra laikoma viena iš stipriausių keramikų. 1937 m. baigus meno studijas Kauno Meno mokykloje, dailininkė yra sukūrus šimtus kūrinių, kurie dabar yra privačiose kolekcijose arba puošia daugelį bažnyčių. Jos darbai unikalūs. Jų niekad nepriskirsi kitai dailininkei. Jos skulptūros — stiprios, spalvingos, ornamentuotos, pilnos gyvybės, bet tuo pačiu per teikia dailininkės moterišką švelnumą. Molio darbai paprastai

dvelkia žeme. Marčiulionienės molis virsta porcelianu. Jos technika meistriška, bet pačių meno darbų motyvai giliai įsiūninti lietuvių liaudies įtaka. Porcelianu figūros virsta lietuviškoms madonomis, angelais, šventaisiais, lietuviškoms pasakomis, dainomis. Jos talentingose rankose gimsta vaizduotės sukurtos darželių gėlės.

Čiurlionio galerija kviečia lietuvių visuomenę šioje parodoje atsilankyti. Paroda vyks nuo rugsėjo 16 iki 25 dienos. Atidarymas — rugsėjo 16 d., 7:30 v.v. Galerijos valandos: penktadieniais nuo 7 v.v. iki 9 v.v.; šeštadieniais ir sekmadieniais nuo 11 v.r. iki 7 v.v.